

Vladímir Putin, l'ascens d'un líder, per Octavi Mallorquí

Octavi Mallorquí, historiador.

Putin compleix aquest any 2020, dues dècades al capdavant de la Federació Russa. En el següent article ens proposem fer un repàs a alguns dels aspectes biogràfics més interessants d'aquest personatge cabdal per a la Història contemporània de Rússia.

Vladímir Putin va néixer a la ciutat de Leningrad (actual Sant Petersburg) el 7 d'octubre de 1952, sent encara Stalin líder de la Unió Soviètica. Així i tot, la seva àvia que era una cristiana piadosa va voler que la criatura fos batejada, i ho va ser de manera clandestina a la catedral de la Transfiguració de la ciutat bàltica.

Sobre els orígens familiars de Vladímir Putin, és ell mateix qui en alguna ocasió ha dit: "Vinc d'una família corrent, i així és com vaig viure durant molt de temps, quasi tota la meua vida". Més que corrent podríem dir que humil, doncs de nen vivia amb la seva família en el número 12 del carrer Baskov, en una *kommunalka*, un pis de 20 metres quadrats, sense aigua calenta ni calefacció, en un edifici fet malbé per la guerra, sense marcs de fusta a les finestres doncs s'havien usat per fer foc i escalfar-se a l'hivern. "Recordo la brutícia de l'escala, amb escopinades per terra i sempre olor a orina", i aquell era un barri dur, on la violència juvenil era el més habitual, i on calia saber defensar-se per sobreviure. Vera Gurevich, la seva mestra infantil, el recorda com "Un nen llest, de ment àgil, amb facilitat pels idiomes, i a qui precisament calia treure del carrer". Les seves assignatures preferides eren el dibuix i el cant. Alguns dels seus companys de curs expliquen que era un nen trapella i amb certa fama de faldiller.

A la Secundària es despertà una de les grans passions de la seva vida, l'esport. Sense dubte, en aquell moment, una manera de sortir de la marginalitat. El jove Vladímir practicà sambo (art marcial inventat a l'URSS), futbol, tenis, esquí i judo. De fet arribà a ser campió de judo de la seva ciutat, i seva és la frase de: "No hi ha dèbils al judo". Sent ja president publicà *Aprendre judo*, un manual per a amants d'aquest esport.

Amb 16 anys tenia clar el que volia ser, i un bon dia, se'n va anar a l'oficina del KGB (Comitè per a la Seguretat de l'Estat), i li preguntà a l'oficial de guàrdia què havia de fer per ingressar-hi. "Aprendre molt", li va respondre.

Per què Putin va voler ser agent del KGB? Podem pensar que va ser una barreja de sentiments: el desig de fer-se respectar, una vida segura com funcionari de l'estat i un profund patriotisme que mai l'ha abandonat. S'explica per exemple, que en ple procés de desestalinització va salvar un retrat d'Stalin que anava a ser destruït, no pas perquè fos un fidel estalinista, sinó perquè creia que calia respectar la memòria de l'estat soviètic. Putin sempre ha tingut un punt de vista molt particular.

Seguint el consell d'aquell oficial, anà a la Universitat, en concret a la facultat de Dret, i gràcies a les seves bones notes no només va obtenir una beca per estudiar alemany, sinó que llavors fou el KGB qui s'apropà a ell, doncs l'agència oficial com tenia per costum s'interessava pels millors estudiants de cada promoció.

Així el 1975 passà a formar part del Comitè per a la Seguretat de l'Estat. "El que més m'impressionava dels espies era com una persona sola podia fer el que tot un exèrcit no podia", va dir en una ocasió.

El 1979 va ser enviat a l'Acadèmia Andropov del KGB a Moscou. El nom no és una casualitat, perquè el líder soviètic Yuri Andropov, fou director d'aquest departament des de 1967 fins al 1983, quan va ser escollit successor de Breznev. Allà Putin va especialitzar-se en serveis exteriors i contraespionatge.

L'any següent va conèixer a Ludmila Shkrebnova, una hostessa de vol, amb la que es va casar i va tenir dues filles: Masha i Katia. La segona va néixer a la ciutat alemanya de Dresden, i això és perquè el 1985 Putin fou destinat a la República Democràtica Alemanya (en aquell moment estat satèl·lit de l'URSS), i en concret a l'oficina local d'intel·ligència d'aquella població. La seva feina consistia a col·laborar amb la temuda STASI, l'equivalent del KGB a la RDA. La bona tasca realitzada li va merèixer el 1989 ser condecorat amb la medalla de bronze de l'estat comunista alemany, i obtenir el grau de tinent coronel, tot i que el mateix Putin va qualificar aquella època com "En general, la feina a Dresden era una pèrdua de temps", i és que l'època que li va tocar viure va ser el de la descomposició del bloc de l'est arran de la política de Perestroika iniciada pel líder soviètic Mikhaïl Gorbtxov.

Així el novembre de 1989 quan es va produir la caiguda del mur de Berlín, símbol de la fi dels règims comunistes a l'Europa oriental, Putin va viure una situació certament complicada quan un grup de manifestants amb els ànims exaltats van decidir assaltar la seu del KGB a Dresden, i ell es posà a l'entrada de l'edifici per evitar-ho, anunciant que els seus homes eren dins preparats per disparar si calia... era un *farol*, però els manifestants s'ho van creure i van girar cua.

El 1990, en el marc de la retirada de l'exèrcit roig de la RDA i el procés d'unificació alemany, Putin va tornar a Leningrad. En un primer moment, les tasques que se li encarregaren foren poc lluïdes com la d'espionar estudiants estrangers, fins que se'l col·locà a l'ajuntament. Allà va viure un renaixement personal gràcies a la seva bona relació amb Anatoli Sobchak, alcalde de la ciutat, qui veient la seva vàlua li encarregà la vicerectoria d'assumptes internacionals i després la presidència del Comitè de Relacions Exteriors per atreure inversions a la rebatejada Sant Petersburg.

Diu Steven Lee Meyers, periodista de The New York Times i un dels seus biògrafs, que "En aquells anys de descomposició de l'URSS, Putin, l'enigmàtic i fred agent del KGB, farà el que ningú feia en aquella època, ser fidel als seus caps fins al final, fins i tot i especialment quan les coses es posaven malament, i tots els altres abandonaven el vaixell per por a contaminar-se i arruïnar la seva carrera política". La lleialtat sempre ha estat una de les qualitats que més ha valorat Putin, i per lògica, la traïció el pitjor dels delictes.

L'agost de 1991, es va produir a Moscou l'intent de cop d'estat de les forces reaccionàries soviètiques. Quin va ser el paper de Putin en aquell moment crucial? Hom podria pensar que hi va donar suport, però no, la fidelitat a Sobchak el va mantenir al costat dels demòcrates, presentant la dimissió com a membre del KGB, i aquesta fou una decisió encertada que marcà el seu futur polític.

Tot i això, consultat en alguna ocasió sobre la fi de la Unió Soviètica, Putin no ha dubtat en qualificar-la com "L'esdeveniment que més m'ha impressionat de la meua vida" i també com "Una de les catàstrofes més grans del segle XX". No ho diu pas pensant nostàlgicament en el sistema comunista, sinó per la greu crisi econòmica, territorial i de valors que va viure el poble rus en els següents anys.

La carrera de Putin estava ben encarada. El 1994 Putin va ser nomenat vicealcalde de Sant Petersburg, i l'any següent es va convertir en cap de "Nostra Casa és Rússia" a la seva ciutat. Aquest era el partit fundat pel president Boris Ieltsin. El president es va fixar en ell i el 1996 el va cridar a Moscou per encarregar-se del Departament governamental de control financer de les regions de la Federació. Just abans de traslladar-se amb la seva família cap a la capital, la seva casa va patir un incendi on ho va perdre gairebé tot. Una de les poques coses que va salvar del foc va ser una creu, i allò ell sempre ho va considerar com un senyal que estava predestinat per portar a terme alguna tasca important per a Rússia.

Parlàvem abans del valor de la lleialtat profundament arrelat en el seu esperit, i el 1997, sent ja un flamant membre del govern, va facilitar la fugida a París d'Anatoli Sobchak, el seu mentor, qui era investigat per corrupció. Putin se la va jugar... i Ieltsin en va prendre nota. Però no el va cessar, sinó que el va nomenar vici-primer ministre de l'Administració. Per què? El president rus va valorar la fidelitat de Putin pels seus

amics, o almenys per aquells que li havien donat un cop de mà en moments difícils.

Un nou ascens, el 1998, el va convertir en director del FSB (Servei Federal de Seguretat), l'equivalent a l'antic KGB, és a dir, un retorn a les seves arrels, però aquest cop per la porta gran. Quan es va assabentar de la nova tasca que li era encomanada va dir: "No podem negar-nos a anar allà on creuen que podem ser més útils". Com havia passat anys enrere, amb el ja esmentat Andropov, el servei de seguretat seria l'avantsala d'arribar al cim del poder.

El president Ieltsin es trobava passant una mala època, no sols havia perdut prestigi a nivell nacional i internacional pels seus problemes físics, causats per l'alcohol, i de poca traça a l'hora de dirigir el país, sinó que a més es veia acorralat per casos de corrupció. Curiosament, el fiscal general Yuri Skuratov, que era qui liderava aquestes investigacions va veure arruïnada la seva carrera quan es va fer públic un vídeo en el qual apareixia amb unes prostitutes. L'escàndol va afectar la seva imatge obligant-lo a dimitir. D'on va sortir la filmació? Qui la va filtrar a la premsa i per què? Més enllà d'especulacions, el cert és que la pressió es va afluixar sobre Ieltsin, i quatre mesos més tard, l'agost de 1999, nomenà un nou primer ministre, Vladímir Putin.

Així és com Ieltsin presentava a un pràcticament desconegut Putin per a la majoria de russos i analistes internacionals: "Ara he decidit nomenar a la persona que, en la meua opinió, és capaç de consolidar la nostra societat, garantir la continuació de les reformes a Rússia i amb el suport del major nombre de forces polítiques. Ell serà capaç de liderar la renovació de Rússia en el nou segle XXI".

A Putin li agrada explicar una anècdota interessant que ens mostra quina era la situació del país en aquell moment: "Quan Ieltsin em va presentar com el seu successor alguns oligarques van venir al meu despatx i em van dir que jo mai seria president... jo vaig respondre: "ja veurem". I és que l'absència de lideratge havia provocat que alguns homes de negocis, enriquits durant la crisi dels anys 90, moguessin a l'ombra els fils de l'administració. Podria el nen sorgit de la *kommunalka* fer-hi front?

Aquell 1999, tres eren els grans maldecaps pel primer ministre: controlar el poder, la situació econòmica i la integritat territorial.

Pel que té a veure a controlar el poder, Putin va saber envoltar-se de fidels, un entramat conegut com el "Sant Petersburg connection", doncs era un grup de persones que coneixia del seu temps a l'ajuntament de Sant Petersburg. El més important d'ells era Dmitri Medvedev, fins a l'actualitat el seu home de confiança.

La situació econòmica de Rússia en la dècada posterior a la fi de l'URSS era senzillament desastrosa, amb una immensa majoria de la població empobrida, sense pràcticament classe mitjana, i com dèiem uns oligarques sorgits alguns d'ells de la mateixa nomenklatura soviètica que aprofitant les privatitzacions de les empreses estatals s'havien fet multimilionaris. Putin en els anys següents va posar en marxa un pla de xoc consistent a nacionalitzar algunes d'aquestes grans empreses, i apostar fort per l'exportació de petroli com una font d'ingressos per l'estat i que servís per posar en marxa la roda de l'economia que creés una classe mitjana de russos que es guanyessin la vida dignament.

I pel que té a veure amb la integritat territorial, precisament, un mes després del seu nomenat, el setembre de 1999, una onada d'atemptats a diferents ciutats russes portaren el pànic generalitzat. Eren uns atacs indiscriminats, normalment en blocs d'edificis, que causaren tres centenars de morts. Encara avui dia hi ha dubtes sobre la seva autoria, però oficialment es va responsabilitzar de les accions a terroristes caucàsics, especialment a txetxens. Txetxènia era des de l'òptica russa, un territori "rebel" que aprofitant la descomposició de l'URSS volia independitzar-se. Amb Ieltsin i després d'una fracassada primera guerra, ho havien mig aconseguit, però Putin no estava disposat a acceptar-ho. Els

atemptats foren l'excusa perfecta per iniciar una nova guerra contra els txetxens, a sang i foc, anomenada "Operació antiterrorista al Caucas nord" que assolí l'objectiu de sotmetre la regió, i alhora va fer pujar la popularitat del nou primer ministre, presentant-se com un home dur.

En el discurs de cap d'any, el 31 de desembre de 1999, Boris Ieltsin va anunciar la retirada per motius de salut, i va posar de forma interina en el càrrec a Putin, fins a la convocatòria d'eleccions previstes pel mes de març. En el moment d'abandonar el palau presidencial, Ieltsin li digué a Putin: "Tingues cura de Rússia". A les eleccions, i en primera volta va obtenir el 53% dels vots, passant per davant d'altres candidats amb més experiència com el comunista Ziuganov o el liberal Iablinski. No li va caldre doncs anar a una segona volta.

A la cerimònia oficial de jurament del càrrec com a president de Rússia, al Kremlin, i amb la presència de Boris Ieltsin, Mikhail Gorbatxov i el cap de l'església ortodoxa Alexis II, Putin va declarar: "Rússia ha de ser lliure, pròspera i forta per tal que els seus ciutadans se sentin orgullosos i sigui respectada a tot el món"

Des d'aquell moment fins ara han passat 20 anys, amb una tasca de govern que donaria per escriure un altre article, llum i foscor, però jo em quedo amb el que el cineasta Oliver Stone va dir el 2017 després de fer-li una sèrie d'entrevistes: "Putin ha donat als russos un futur".

Referències

Gessen, Masha. (2012). *El hombre sin rostro: el sorprendente ascenso de Vladímir Putin*. Madrid: Debate.

Meyers, Steven Lee. (2015). *The new tsar. The rise and reign of Vladímir Putin*. New York: Alfred A. Knopf.

Taibo, Carlos. (2006). *Rusia en la era de Putin*. Madrid: Catarata.

Documentals:

Els testimonis de Putin. Dir. Vitaly Mansky. Hypermarket film. Letònia, 2018.

The Putin interviews. Dir. Oliver Stone. Ixtlan productions. EEUU, 2017.